

**T. C.
MALTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
GELİŞİM PSİKOLOJİSİ PROGRAMI**

**ANI SAHİBİNİN YAŞI
ÇOCUKLUK AMNEZİSİNİN SINIRLARINI
ETKİLER Mİ?**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MİHRİBAN DEMİRCAN

091104113

İstanbul, Ekim 2012

**T. C.
MALTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
GELİŞİM PSİKOLOJİSİ PROGRAMI**

**ANI SAHİBİNİN YAŞI
ÇOCUKLUK AMNEZİSİNİN SINIRLARINI
ETKİLER Mİ?**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MİHRİBAN DEMİRCAN

091104113

Danışman Öğretim Üyesi:

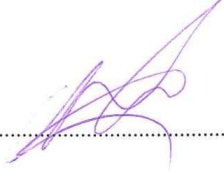
Doç. Dr. İlyas GÖZ

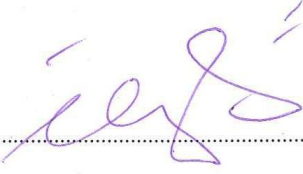
İstanbul, Ekim 2012

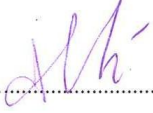
TEZ ONAY SAYFASI

T.C. Maltepe Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

19.10.2012 tarihinde tezinin savunmasını yapan Mihriban DEMİRCAN'a ait "Anı Sahibinin Yaşı Çocukluk Amnezisinin Sınırlarını Etkiler Mi?" başlıklı çalışma, Jürimiz Tarafından Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı, Gelişim Psikolojisi Tezli Yüksek Lisans Programında Yüksek Lisans Tezi Olarak **Oy Birliği/Oy Çokluğuyla** Kabul Edilmiştir.

Prof. Dr. Nursel TELMAN
(Başkan)

Doç. Dr. İlyas GÖZ
(Üye)
(Danışman)

Yrd. Doç. Dr. Handan DOĞAN
(Üye)

ÖNSÖZ

Bilişsel gelişim ve bellek, lisans döneminden itibaren hep ilgi duyduğum ve üzerinde çalışmak istediğim alanlar olmuştur. Çocukluk amnezisi konusunda yaptığım bu çalışma, benim için çok öğretici oldu.

Tez savunma jürimde yer alan Prof. Dr. Nursel Telman ve Yrd. Doç. Dr. Handan Doğan'a, tezimi inceleyerek getirdikleri öneriler ve değerlendirmeler için çok teşekkür ediyorum.

Meslek hayatıma yön veren, bana mesleğimi, insanı insan yapan değerleri öğreten, hayata bakışımda ve kendimi tanıma sürecimde bana yeni ufuklar kazandıran, yüksek lisans sürecinde de desteklerini üzerimden esirgemeyen Osman Sezgin Hocama saygı ve teşekkürlerimi sunuyorum.

Hayatımın her anında ve bu süreçte hep yanımda olan, beni hep motive eden, her zaman desteklerini üzerimde hissettiğim, annem Fatma Demircan, babam Mehmet Demircan ve bütün aileme teşekkür ediyorum.

Her zaman olduğu gibi tezimi hazırlarken de beni yalnız bırakmayan, her türlü desteği veren, bana ayna olan sevgili dostlarım, A. Sena Sezgin, Tuba Akyol ve Ahsen Tütüncü'ye sevgi ve teşekkürlerimi, tez yazımı sürecinde verdiği motive edici desteklerden ötürü arkadaşım Ergün Tanlak'a ve bütün arkadaşlarıma teşekkürlerimi sunuyorum.

Beni hep destekleyen, hayatımın bütününde olduğu gibi tezimi yazma sürecimde de manevi desteğini esirgemeyen Salih Özçelik'e teşekkür ediyorum.

Tez çalışmalarım esnasında yaptığım mülakatlara katılmayı kabul eden, değerli vakitlerini ayıran ve ilk anılarını içtenlikle paylaşan katılımcılara, tezime verdikleri destek için çok teşekkür ediyorum.

Ve çalışmalarına katkıda bulunmuş olan herkese ayrı ayrı şükranlarımı sunuyor, bu çalışmamın alana katkıda bulunmasını temenni ediyorum.

ÖZET

Anı Sahibinin Yaşı, Çocukluk Amnezisinin Sınırlarını Etkiler Mi?

Bu araştırmada, literatürde 10 yaşından sonra değişmediği belirtilen çocukluk amnezisinin sona erme yaşının (Peterson ve ark., 2005), yetişkin ve yaşlı örnekleme de aynı olup olmadığı konusu araştırılmıştır. Bu amaçla, çocuk, yetişkin ve yaşlı örneklemin ilk anı yaşları karşılaştırılmıştır. Literatürde belirtilenin aksine, çocukluk amnezisinin sınırlarının, anı sahibinin yaşına bağlı olarak değiştiği, yaşlı örnekleme ilk anı yaşının 11-13 yaş grubundan daha yüksek olduğu bulunmuştur. Bulgular, literatürdeki ilişkili bulgular ve görüşler açısından tartışılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Bellek, amnezi, çocukluk amnezisi, ilk anı yaşı.

ABSTRACT

Does the Boundary of Childhood Amnesia Depend on The Narrater's Age?

The present study explored a memory fact called childhood (or infantile) amnesia. A research (Peterson et al., 2005) found that childhood amnesia did not change throughout adolescence. Depending on this finding they concluded that it does also not change after adolescence but there is no empirical evidence to support this inference. Present study aimed at to get some evidence about whether that is the case or not. To that end three samples (children – adults – the old) were asked to relate their earliest memories, and it was found out that children's earliest memories were lower than that of the old. The findings were discussed with regard to related literature.

Key words: Memory, amnesia, childhood amnesia, earliest memory.

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	iii
ÖZET.....	iv
ABSTARCT	v
İÇİNDEKİLER	vi
TABLolar LİSTESİ.....	ix
1. GİRİŞ	1
1.1. Bellek	1
1.2. Bellek Türleri	3
1.2.1. Süreye Göre Bellek Türleri	3
1.2.1.1.Kısa Süreli Bellek	3
1.2.1.2.Uzun Süreli Bellek	4
1.2.2. Bellek Sistemi	5
1.2.2.1.Episodik Bellek	5
1.2.2.2.Semantik Belek	6

1.2.2.3. İşlemsel Bellek	7
1.2.3. Bilinçli Bilinçsiz Depolama Durumlarına Göre Bellek Türleri	8
1.2.3.1. Açık Bellek	8
1.2.3.2. Örtük Bellek	8
1.3. Otobiyografik Bellek	9
1.4. Otobiyografik Anılar	9
1.5. Belleğin Gelişimi	11
1.6. Amnezi	12
1.7. Çocukluk Amnezisi	13
1.7.1. Çocukluk Amnezisinin Nedenleri	15
1.7.2. Hangi Anılar Daha Kolay Akılda Kalır	16
1.7.3. Çocukluk Amnezisinin Sınırlarını Etkileyen Faktörler	17
1.8. Araştırmanın Amacı	22
1.9. Araştırmanın Önemi	22
2. YÖNTEM	24
2.1. Örneklem	24
2.1.1. Araştırmada Yer Alan Değişkenlere İlişkin Betimleyici İstatistikler	24
2.2. Veri Toplama Araçları	27

2.2.1. Uygulama Materyali.....	28
2.3. İşlem	28
2.3.1. Katılımcıların Belirlenmesi	28
2.3.2. Katılımcıyla Yapılan Görüşme	29
2.3.3. Ebeveynle Yapılan Telefon Görüşmesi	31
2.4. Verilerin Çözümlemesi.....	33
2.4.1. İlk Anıların Yaşının Belirlenmesi	33
2.4.2. İlk Anıların Türünün Belirlenmesi.....	34
3. BULGULAR.....	35
3.1. Cevap Aranacak Diğer Araştırma Sorularına İlişkin Bulgular	36
4. TARTIŞMA	41
5. KAYNAKLAR.....	45
6. EKLER.....	50

TABLolar LİSTESİ

Tablo 3.1. Katılımcıların Yaşa Göre Dağılımları	23
Tablo 3.2. Katılımcıların Cinsiyete Göre Dağılımları.....	24
Tablo 3.3. Katılımcıların Eğitim Düzeylerine Göre Dağılımları	24
Tablo 3.4. Katılımcıların Kardeş Sayısına Göre Dağılımları	25
Tablo 3.5. Katılımcıların Doğum Sırasına Göre Dağılımları	26
Tablo 3.6. Katılımcıların Anı Türüne Göre Dağılımları	26
Tablo 3.7. Katılımcının Yaşı ile İlk Anı Yaşı Arasındaki İlişkinin ANOVA Testi Sonuçları.....	34
Tablo 3.8. Cinsiyet ile İlk Anı Yaşı Arasındaki İlişkiyi Gösteren Bağımsız Gruplar <i>t</i> Testi Sonucu.....	35
Tablo 3.9. Kardeş Sayısı (katılımcının kendisi dâhil) ile İlk Anı Yaşı Arasındaki Korelasyon Sonucu	36
Tablo 3.10. Doğum Sırası ile İlk Anı Yaşı Arasındaki Korelasyon Sonucu.....	37
Tablo 3.11. Ebeveyn Anı Yaşı ile Çocuk Anı Yaşı Arasındaki İlişkiyi Gösteren Pearson Testi Sonucu	38
Tablo 3.12. Anı Türü ile İlk Anı Yaşı Arasındaki İlişkinin ANOVA Testi Sonucu.....	39

1. BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. Bellek (Memory)

Bellek (memory), bilgiyi (görülen, işitilen, düşünülen, hissedilen, vb. şeyleri) algılama, düzenleme, kodlama, saklama ve hatırlamayla/tanımayla (kullanmayla) tanımlanan bilişsel süreçtir (Budak, 2009). Bellek, bilgisayarın her türlü bilgiyi kaydeden hard diski gibi, her türlü bilgiyi saklayan bir depodur (Courage ve Cowan, 2009). Bellek aynı zamanda bu saklanan bilgilerin kendisidir (Parkin, 1997). Görüleceği üzere bellek, hem süreç, hem varsayılan fiziksel bir yer hem de o yeri işgal eden bir bütünlük (bilgiye karşılık gelen sembolik temsiller) anlamında kullanılmaktadır (Budak, 2009).

Bir şeyi tanımak ya da hatırlayabilmek için önce onu algılamak gerekir. Birtakım izlenimler edindikten sonra bunları zihinde tutabilmek söz konusu olur. Bu da nöronlar ve nöronlar arası ilişkilerde (sinapslarda) birtakım değişikliklerle mümkündür (Baymur, 1969). Duyularla ve şuurla kazanılan bilgiler, bellek tarafından saklanır. Fakat bellek, kazanılan bilgileri sadece saklamakla kalmaz. Bu bilgiler, hep yeni kazanılan bilgilerin temasıyla durmadan değişirler (Topçu, 2003).

Bellek olmasaydı edindiğimiz tecrübelerden geriye hiçbir şey kalmazdı, aslında öğrenme denilen şey de gerçekleşmezdi çünkü öğrendiklerimizi, belleğe dayanarak hatırlar ve uygulamaya koyarız (Arkonaç, 1993). Hatırlama ve unutma gibi bellek işlevleri, öğrenmenin önemli bir parçasıdır. Hatırlama, basit bir izlenim saklanması olmadığı gibi, unutma da zamanla meydana gelen bir solma ve silinme değildir. Hatırlama sürekliliği olan bir olaydır ve tüm öğrenme işlevlerinde etkili olmakta ve düşünsel olduğu kadar duygusal işlevleri de etkilemektedir. Unutma, araya giren ket vurucu olaylarla geçici bir sönme olayıdır (Koptagel, 1982).

Sokrates, belleği çok yumuşak ve cıvık bir balmumu tablete benzetmiştir (Draaisma, 2007). Plato da (1973), belleğin balmumundan yapılmış tablete benzediğini söylemiştir (akt. Özcan, 2011). Bu tablet, üzerine yazılanı tutan, bazı insanlarda daha yumuşak, bazılarında daha sert olan (dolayısıyla üzerine yazmayı, yani öğrenmeyi zorlaştıran) bir maddedir. Brown (1994) belleği, bazı davranışçı bilim adamlarının tanımlandığı gibi, doğuştan gelen ve çocuğun doğup büyüdüğü çevreye bağlı olarak şekil alan, boş bir levha (tabula rasa) olarak tanımlamıştır (akt. Özcan, 2011). Davranışçılara benzer bir anlayışla, İngiliz deneyimcileri (empiricists) de belleği boş bir levhaya benzetirler. Ancak deneyimciler ve davranışçılar, bu boş levhanın nasıl doldurulduğu konusunda farklı görüşlere sahiptir. Deneyimciler boş levha olarak nitelenen belleğin “kişinin deneyimleri ile doldurulduğunu” ileri sürerler (Özcan, 2011). Freud, yüzeyde hatıra izi olmasa da bu yüzeyin altında silinmeyecek şekilde depolanmış derin hatıra katmanları olduğuna işaret etmek için ‘yazboz tahtası’ metaforunu kullanmıştır. Hekim-sanatçı Carus da belleği büyük bir labirente benzetmiştir (Draaisma, 2007).

1.2. Bellek Türleri

1.2.1. Bilginin Tutulma Süresine Göre Bellek Türleri

1.2.1.1. Kısa Süreli Bellek (Short Term Memory):

Kısa süreli bellek (short term memory), duyu yoluyla gelen bilginin sınırlı bir süre içinde saklandığı bellek türüdür (Parkin, 1997). Aranmakta olan telefon numarasının hatırlanması durumunda olduğu gibi, “kullanılmakta” olan bilgileri hatırlamak için kullanılır. Bilgilerin kısa süreli bellekte tutulma süresi yaklaşık yirmi saniyedir (Budak, 2009). Kısa süreli belleğe gelen bir bilgi, zihinsel işlemlerin yapılmasına imkân sağlar ve tekrar edilmezse kaybolur. Eğer bilgiye uzun süreli ihtiyaç duyuluyorsa tekrar edilerek uzun süreli bellekte kalıcı hale getirilir. Bir yetişkinin ortalama 7 ± 2 birim bilgiyi kısa süreli belleğinde tutabildiği kabul edilmektedir (Parkin, 1997). Sınırlı bir kapasiteye sahip olmakla birlikte çevreyle ilgili uyarıyı ilk işlediğimiz yer olması açısından da oldukça önemlidir (Solso, M. K. Maclin ve O. H. Maclin, 2007). Kısacası kısa süreli belleğin önemli bir fonksiyonu, sınırlı bilgiyi kısa süreli de olsa depolamaktır (Senemoğlu, 2004).

Zihnimiz, her an belli ihtiyaç ve amaçlarla ya algı süreciyle dış dünyaya yönelir, ya da düşünme ve hayal etme dediğimiz süreçlerle kendi içindeki semboller arasında ilişkiler kurar. Fakat zihin ister dışa, ister içe yönelsin, belli bir anda bilincin orta yerini daima sınırlı sayıda algı, düşünce ve hayal öğeleri işgal eder. Kısa süreli bellek, bir anlamda bilinç demektir (Özakpınar, 2009).

Bilinç, etrafımızın ve kendimizin farkında olma halidir. Zihin, farkında olduğu şeylerle, o şeyler kısa süreli bellekte tutulduğu sürece meşgul olur. Bir süre

sonunda o şeyler ya kısa süreli bellekten kaybolur, ya da bir işlemeden geçirilerek kalıcı hale getirilir yani uzun süreli belleğe aktarılmış olur (Özarpınar, 2009).

Çalışma Belleği (Working memory): Budak, (2009) çalışma belleğini “Öğrenme, akıl yürütme, kavrama, karşılaştırma, vb. gibi karmaşık bilişsel süreçlerin gerektirdiği bilgileri kısa bir süreyle akılda tutmamızı ve kullanmamızı mümkün kılan sınırlı kapasiteye sahip bir bellek sistemi.” olarak tanımlar. Zihinsel işlemleri yapma fonksiyonu dolayısıyla, kısa süreli bellek, çalışma belleği olarak da adlandırılmaktadır (Senemoğlu, 2004). Çalışma belleği, yeni ve eski bilgilerin sürekli olarak dönüştürüldüğü, birleştirildiği ve aktarıldığı bir çalışma masası (workbench) olarak kavramsallaştırılabilir (Solso ve ark., 2007).

1.2.1.2. Uzun Süreli Bellek (Long Term Memory):

İyi öğrenilen bir bilginin kalıcı bir şekilde depolandığı bellek türü, uzun süreli bellektir (Senemoğlu, 2004).

Bilgi önce kısa süreli belleğe gelir. Buradaki bilgi ya tekrar edilmez ve kalıcı olarak silinir, ya da tekrar edilerek uzun süreli belleğe aktarılır (Parkin, 1997). Burada, nöronlar arası sinapslarda ortaya çıkan yapısal değişimler sayesinde bilgi uzun süreli bellekte kalıcı hale gelir (Senemoğlu, 2004).

Uzun süreli belleğin bilgiyi saklama kapasitesinin sınırları bilinmemektedir ve sonsuz olduğu kabul edilmektedir. Uzun süreli belleğin episodik bellek ve semantik bellek olmak üzere iki bellek türünü içerdiğini öne süren Tulving (1972), 1985’te bunlara işlemsel belleği de ilave etmiştir (akt. Parkin, 1997). Uzun süreli bellek, bir iki dakika öncesinden bir ömür kadar eski zamana uzanan hatıralar,

bilgiler, duygular ve izlenimlerle doludur (Özarpınar, 2009). Bilginin uzun süreli bellekte tutulmasında yaşı'n bir etkisi yoktur; bilgi uzun süreli bellekte bir kez depolandığında her yaşta aynı şekilde tutulabilir. Kişi bilgiyi geri getirmeye yeterli olmadığı'nda bile bilgi depolanmış, ama kullanılmıyor demektir (Onur, 2006).

Uzun süreli bellekte bulunan bilgiyi hatırlama, çeşitli yollarla olur. Bunlar serbest hatırlama, ipucuyla hatırlama ya da tanımadır (Parkin, 1997).

Geçmiş'i hatırlama ve bu bilgiyi şimdiyi anlama için kullanma işlevi, uzun süreli belleğin bir işlevidir (Senemoğlu, 2004; Solso ve ark., 2007).

1.2.2. Bellek sistemi

Tulving'e göre, insanın karmaşıklığını ve uyum sağlama kabiliyetini en iyi açıklayan bellek sistemi episodik, anlamsal ve işlemsel bellek olan üç-bölümlü bir sınıflandırma sistemidir (Solso ve ark., 2007).

1.2.2.1. Episodik Bellek (Olay Belleği):

Tulving (1993)'e göre episodik bellek, "kişilerin geçmişte olanları hatırlamalarını sağlayan bir nörobiliş bellek sistemidir" (akt. Solso ve ark., 2007). Geçmişte yaşadığımız bir deneyimle ilgili anılar, episodik bellekte yer alır. (Budak, 2009). Episodik anı, bir olayın yer ve zaman bilgisiyle hatırlanmasıdır. Okula başlanılan ilk gün, episodik anıdır ve episodik bellek bu türden anılardan meydana gelir (Peterson, Smorti ve Tani, 2008). Episodik bellekteki bilgi, yeni bilgi geldiği sürece hızla kaybolur. Episodik bellek sürekli olarak çalışır ve bunun sonucu olarak değişir (Solso ve ark., 2007). Episodik bellek, istemsiz değişim ve bilgi kaybına karşı

semantik bellekten daha hassastır (Tulving, 1972). Episodik bellekteki bilgiler, tekrarın olmaması dolayısıyla da semantik bellekteki bilgilere göre daha kolay unutulma eğiliminde olmakla birlikte, bu anılara güçlü duygular eşlik ettiğinde semantik bellekten daha kalıcı hale gelebilmektedir (Budak, 2009). Episodik anılar, geçmişte yaşadığımız bir anı tekrar yaşadığımız hissini uyandırdığı için, zihnin gözü (mind's eye) olarak da adlandırılır (Parkin, 1997).

1.2.2.2. Semantik Bellek (Anlamsal Bellek):

Ne zaman, nerede, nasıl kazanıldığından bağımsız olarak, genel tanımsal bilgileri içeren bellek türüdür (Budak, 2009) ve dilin kullanımı için gereklidir (Solso ve ark., 2007; Tulving, 1972). Kelimeler ve diğer sözlü semboller, onların anlamı ve ima ettikleri, birbirleriyle olan ilişkileri, bu sembollerin kuralları-formülleri-algoritmaları, içerik ve ilişkileri hakkında zihinsel bir sözlük, organize bir bilgidir (Tulving, 1972). “Gökyüzü mavidir” ifadesi buna basit bir örnektir. Gökyüzünün mavi olduğunu biliriz, ama bu bilgiyi nasıl ve ne zaman edindiğimizi hatırlayamayız (Budak, 2009). Semantik bellek, episodik belleğe göre, yaşlanmadan daha az etkilenir ama yine de ileri yaştaki kişiler daha genç kişilere göre, insanların ve nesnelerin adlarını hatırlamada zorluk yaşarlar.

Semantik bellek ve episodik bellek ayrımı ile ilgili şu örnek, konunun açıklanmasına katkıda bulunacaktır: Keman ile ilgili sahip olduğumuz tanımsal bilgiler semantik bilgidir, en son ne zaman keman konserine gittiğimiz bilgisi episodik bilgidir (Parkin, 1997).

Tulving'in aktardığı "K.C. vakası" da episodik ve semantik bellek konularında önemli bir örnektir. 30 yaşındaki K.C.'nin, bir motosiklet kazası sonucu episodik belleği hasara uğramıştır, buna karşın semantik belleğiyle ilgili bir problemi yoktur. K.C., birçok şeyi bilmektedir; fakat hiçbir şeyi hatırlamamaktadır. K.C., ailesinin bir yazlık evi olduğunu, bu evin nerede bulunduğunu bilmektedir; fakat yazlıkta yaşadığı hiçbir olayı hatırlayamamaktadır. Aynı şekilde nasıl satranç oynanacağını bilmektedir; ama kimlerle satranç oynadığını hatırlayamamaktadır. K.C.'nin, geçirdiği kaza sonucunda, episodik bellek, çok az bir oranda da semantik belleğin işleyişi için gerekli olan beyin bölgesinin hasar gördüğü tespit edilmiştir (Solso ve ark., 2007).

1.2.2.3. İşlemsel Bellek:

İşlemsel bellek, herhangi bir şeyin nasıl yapılacağı bilgisinin depolandığı yerdir. Nasıl araba kullanılacağı, nasıl yüzüleceği gibi bilgiler burada depolanır. Oluşması uzun zaman almakla birlikte, bir defa oluştuktan sonra kalıcılığı korunur. Burada toplanan bilgilerle ne kadar fazla tekrar yapılırsa, yapılan faaliyetler o kadar hız kazanır ve otomatik hale gelir (Senemoğlu, 2004). Belleğin alt düzeydeki biçimi olan işlemsel bellek, uyaranlar ve tepkiler arasındaki bağlantıları tutar. (Solso ve ark., 2007). İşlemsel bilgiler, episodik ve semantik anılar gibi bilinçli bir şekilde depolanmazlar ve sözlü bir şekilde ifade edilmeleri çoğu zaman zordur (Parkin, 1997).

1.2.3. Bilinçli-Bilinçsiz Depolanma Durumlarına Göre Bellek Türleri

1.2.3.1. Açık Bellek

Açık bellek, geçmiş yaşantıların bilinçli bir şekilde hatırlandığı bellek türüdür. Açık bellekte bilinçli, istemli bir bilişsel çaba ile bilginin geri getirilmesi mümkündür (Graf ve Schacter, 1985). Kişi, hatırlanan şeyin olduğu kadar hatırlama çabasının ve eyleminin de bilincindedir. Örneğin bir insan gün içinde yaşadıklarını aktardığı zaman kullandığı bellek biçimi budur (Budak, 2009).

1.2.3.2. Örtük Bellek

Örtük bellek, daha önceki yaşantıların bilinçli olarak hatırlanmasını gerektirmeyen (Graf ve Schacter, 1985), genellikle motor becerilere, alışkanlıklara, işlemlere ilişkin uzun süreli bellektir (Budak, 2009). Örtük bellekten bilgi, otomatik, bilinçsiz ve daha az çaba ile geri getirilmektedir (Graf ve Schacter, 1985). Bir parfümün kokusu ya da farklı bir kekin tadı, kişiye geçmişteki bir anısını hatırlatabilir. Bu gibi durumlarda bilinçli bir niyet olmaksızın depoladığımız bilgiyi geri getirebiliriz (Morris, 2002). Bir şeyi belleğimizden açık olarak geri getirmeye çalıştığımız zaman, örtük olarak niyetsiz bir şekilde öğrenmenin gerçekleştiği bağlamla ilgili olguları da geri getiririz. Bu olgular, örtük bellekte toplanır ve daha sonra açık bellekten uygun bilgileri geri getirmeye çalıştığımızda yardımcı olurlar (Morris, 2002). Bisiklete binme, on parmak daktilo yazma vb. gibi otomatik eylemler, bu tür bir belleğe dayanır (Budak, 2009). Örtük bellek, bu özelliği dolayısıyla işlemsel bellekle aynı anlamda da kullanılır (DeHart, Sroufe ve Cooper, 2004).

1.3. Otobiyografik Bellek

Otobiyografik bellek, hayatımızda meydana gelen ve önemli yer tutan anılarımızın saklandığı bellektir (Morris, 2002). Nelson ve Fivush'a (2004) göre otobiyografik bellek, kişinin geçmişinde, belli *yer* ve *zamanda* gerçekleşmiş bir olaya ait açık bellektir.

İlk çocukluk dönemindeki ebeveyn-çocuk anı paylaşımının, otobiyografik belleğin gelişimi açısından önemli olduğu belirtilmektedir (Nelson, 1993; Peterson, ve ark., 2008). Okul öncesi dönemdeki çocuklarının anıları hakkında daha elaboratif (ayrıntılı, geniş içerikli) konuşmalar yapan annelerin çocuklarının, daha gelişmiş bir otobiyografik belleğe sahip oldukları görülmektedir (Fivush, Haden ve Reese, 2006). Ebeveyn ve çocuklar geçmiş hakkında konuştuklarında, çocuklar kendi kişisel geçmişlerini zihinlerinde yapılandırır. Böylece çocuklarda otobiyografik anılar sosyal iletişim yoluyla yapılmış olur (Nelson, 1993).

1.4. Otobiyografik Anılar

Otobiyografik anı, kişinin kendi geçmişindeki düşünceleri, duyguları ve davranışları hakkındaki (Budak, 2009), yer ve zaman belirterek hatırladıkları anılardır (Rubin, 2000). Otobiyografik anılar, çocukluk amnezisinin bitişi ile başlar (Peterson Grant ve Boland, 2005; Rubin, 2000). Yaklaşık üç yaşından önce meydana gelen otobiyografik anılara ulaşmanın mümkün olmaması, çocukluk amnezisi olarak adlandırılmaktadır.

Conway ve Rubin'e (1993) göre, üç farklı otobiyografik bilgi türü vardır (akt. Schacter, 2010). İlki, üniversiteye gitmek, bir şehirde yaşamak, ya da belirli bir yerde çalışmak gibi yıllarla ölçülen hayat dönemlerini içerir. İkincisi üniversitenin ilk senesinde futbol maçlarına gitmek, Büyük Kanyon'da tatil yapmak ya da sahip olduğunuz ilk iş gibi günler, haftalar ya da aylarla ölçülen genel olayları içerir. Üçüncüsünde ise olaylara özgü bilgiler yer alır. Futbolda sezon final maçını sona erdiren büyük kavga, Büyük Kanyon'u ilk kez gördüğünüz an ya da bir toplantıya hazırlıksız geldiğiniz zaman gibi saniyeler, dakikalar ya da saatlerle ölçülen tekil olay zincirleri.

Yapılan çalışmalar, üç otobiyografik bilgi türünün de farklı işlevleri olduğunu ve belki de farklı beyin sistemlerine dayanmakta olduklarını ortaya çıkarmıştır. İnsanlara geçmişlerindeki deneyimleri sorulduğunda, deneyimlerini genel olay düzeyinde anlatmayı tercih ettikleri görülmektedir. İnsanlar, liseyi nerede okuduklarını söylemekten ya da belirli bir maçta olan belli bir olayı hatırlamaktansa, "lise sırasında basketbol maçlarına gitmekten çok hoşlanırdım" deme eğilimindedirler (Schacter, 2010).

Conway ve Rubin'e (1993) göre, kişinin geçmişini anımsamaya ilişkin zihinsel deneyimiyle birebir ilişkili olan, bellekte depolanmış tek bir temsil yoktur (akt. Schacter, 2010). Bunun yerine, böyle deneyimler her zaman bu üç otobiyografik bilgi düzeyinden gelen bilgi parçalarının birleştirilmesiyle oluşturulmaktadır. Tekil olaylarla ilgili anların birçok parçadan oluşan yapbozlara benzemesi gibi, hayat hikâyelerimiz de parçaların bir araya gelmesinden oluşur.

1.5. Belleğin Gelişimi

Araştırmalar, uzun süreli belleğin doğum öncesi dönemde geliştiğini ortaya koymuştur. DeCasper ve öğrencileri, (DeCasper ve Prescott, 1984; DeCasper ve Spence, 1986; Spence ve DeCasper, 1987; akt. Howe ve Courage, 1993) yeni doğmuş (33 saat önce) bebeklerin, doğum öncesinde kendilerine sunulmuş olan işitsel uyarınları tanıdıklarını ortaya çıkarmıştır.

Rovee-Collier ve öğrencileri, 2-6 ay arası bebeklerin bellek gelişimini yaptıkları deneylerle araştırmışlardır. Araştırmalarında, bebeğin yaşı ile hatırlama süresi arasında pozitif bir ilişki olduğunu ve hatırlama ile ilgili erken yaşlardaki farklılığın ileriki yaşlardan daha büyük olduğunu bulmuşlardır. İki aylık bebeklerin, öğrenmenin ardından geçen 1 günlük sürede büyük ölçüde unuttukları ve 3 gün sonra hiçbir şekilde hatırlamadıkları (Greco, Rovee-Collier, Hayne, Griesler ve Early, 1986), 3 aylık bebeklerin 4 gün içinde neredeyse hiç unutmadıkları ya da çok az unuttukları ve 13 gün içinde tamamen unuttukları (Sullivan, Rovee-Collier ve Tynes, 1979), 6 aylık bebeklerin ise 21 gün içinde daha az unuttukları bir unutma eğrisi gösterdikleri (W. L. Hill ve ark, 1988) bulunmuştur (akt. Howe ve Courage, 1993).

Meltzoff (1990), ilk bir yaş içinde bellekte meydana gelen gelişmeyi incelemek için ertelenmiş taklit (deferred imitation) adını verdiği bir yöntem kullanmıştır (akt., Howe ve Courage, 1993). 9, 14 ve 24 aylık bebeklerin, bir yetişkinin belli bir süre içinde bir objeyi kullanarak yaptığı bir seri davranışı, objeye müdahale etmeden, sadece seyretmeleri sağlanmıştır. 24 saat sonra bebelere obje verilmiş ve yetişkinin objeyle yaptığı davranışı tekrar etmeleri istenmiştir. Bebekler, yetişkinlerin yaptığı davranışı tekrarlayabilmiş, dolayısıyla belleklerinde

tutabildiklerini göstermişlerdir. Bazı bebekler, 1 hafta sonra da aynı davranışları gösterme konusunda başarılı olmuşlardır.

Çocukların, bellek gelişimi ile ilgili yapılan çalışmalarda, onların saklanan bir objeyi arama ve bulma davranışları gözlenmiştir. DeLoache ve öğrencileri, 24-30 aylık çocukların, 18-22 aylık çocuklara göre saklanan oyuncacı bulmak için ipuçları kullanma, saklanan yeri gözleriyle takip etme gibi kendilerine yardımcı olabilecek stratejileri daha iyi kullanabildiklerini bulmuşlardır (akt., Howe ve Courage, 1993).

1.6. Amnezi

Amnezi, bir anıyı hatırlama imkânsızlığı (Topçu, 2003), “Kısmî veya tam bellek kaybı için kullanılan genel bir terimdir. Nedeni organik, duygusal, çözümleni, ya da karma kökenli olabilen bellek kaybı, sürekli veya belli zamanlarla sınırlı olabilir. Nedene bağlı olarak iki genel grupta toplanır: Beyin dokusunun zarar görmesinden kaynaklanan fizyolojik kökenli (organik amnezi) veya bellek kodundaki değişikliklerden (örn. Bebeklik amnezisi), nevrotik tepkilerden (örn. Histerik amnezi, bastırılmalı amnezi) kaynaklanan psikolojik kökenli bellek kayıpları” (Budak, 2009).

Beyin dokusunun zarar görmesinden kaynaklanan fizyolojik kökenli amnezi, iki türde görülür. Günlük olayları hatırlama, yeni olgusal bilgileri edinmede yetersizlikle kendini gösteren anterograde amnezidir (ileriye doğru hafıza kaybı). H.M. Olarak bilinen bir anterograde amnezi hastasının, aynı dergileri defalarca okuduğu ve yıllardır kendisini tedavi eden doktorlarla sürekli yeniden tanıştığı bildirilmiştir. İkinci türde görülen amnezi de, beyin hasarından önce yaşanan

olayların hatırlanmasında görülen yetersizliktir. Bu türdeki amneziye de retrograde amnezi (geriye doğru hafıza kaybı) denir (R. L. Atkinson, R.C. Atkinson, Smith, Bem ve Hoeksema, 1999).

Bu çalışmada konu edilen amnezi türü, bellek kodundaki değişikliklerden kaynaklandığı için psikolojik kökenli amnezi grubuna giren çocukluk amnezisidir.

1.7. Çocukluk Amnezisi (Infantile Amnesia)

Hayatın ilk yıllarında, çocuklar, geçmişte yaşadıkları olayları akıllarında tutup anlatabiliyorken, sonradan bu olayların büyük bir kısmının bellekte izi kalmaz (Jersild, 1976). Çocukluk amnezisi, çocukluk döneminde, özellikle de 3 yaşına kadar olan olayların ve yaşantıların unutulmasıdır (Budak, 2009; Howe ve Courage, 1993; Rubin, 2000; Schneider ve Pressley, 1997; Usher ve Neisser, 1993; West ve Bauer, 1999; Wetzler ve Sweeney, 1986). Yapılan çalışmalar ve bu çalışmalarda yer alan bireyler arasında bazı farklılıklar olsa da, Pillemer ve White'a (1989) göre, yetişkinlere önceki dönemlerine ait olaylar sorulduğunda, ortalama olarak 3,5 yaşından önceki anılarını hatırlayamadıkları görülmektedir (akt., Schneider ve Pressley, 1997). Bununla birlikte, bazı insanlar 1 yaşında yaşadıkları bir olayı hatırlayabilirken, bazıları 6-7 yaşlarına ya da daha ileri bir yaşlarına ait anılarını hatırlayamayabilirler (Nelson ve Fivush, 2004; Rubin, 2000).

Wang, (2004) 4, 6 ve 8 yaşındaki çocuklarla yaptığı çalışmasında, hatırlayabildikleri en eski anı yaşının ortalama 28 ay olduğunu bulmuştur.

Cameron'un bir araştırmasında (1966), 7., 9. ve 11. sınıf öğrencilerinden ilk anılarını yazılı olarak bildirmeleri istenmiştir (akt. Jersild, 1976). 300 erkek çocuğun 144'ü; 300 kızın 145'i, ilk anılarının 3 yaşından daha önceki bir yaşa ait olduğunu bildirmiştir.

Sheingold ve Tenney (1982) tarafından yapılan bir araştırmada, bir grup yetişkine, küçük kardeşlerinin doğumu ile ilgili bazı sorular sorulmuştur (akt. Davis, Gross ve Hayne, 2008). Kardeşleri doğduğunda 3 yaşından küçük olanların, doğumla ilgili hiçbir şey hatırlamadıkları, buna karşın 3 yaşından büyük olanların soruların nerdeyse % 50sine cevap verebildikleri tespit edilmiştir. Bu verilere dayanarak Sheingold ve Tenney (1982), çocukluk amnezisinin bitiş yaşının 3 yaş ile 4 yaş arasında olduğunu bulmuştur.

Freud (1905/1953) çocukluk amnezisini, "herkeste aynı olmamakla birlikte, çoğu insanın, çocukluğunun 6-8 yılına kadar yaşadığı erken anıların saklandığı farklı bir amnezi türü" şeklinde açıklar (akt. Jack ve Hayne, 2007). Fivush ve Schwarzmüller (1998) ise çocukluk amnezisini, hayatın ilk yıllarındaki anılara sözlü olarak ulaşma yetersizliği olarak tanımlar.

Fivush ve Schwarzmüller (1998), hayatın ilk yıllarında yaşananların aslında kaybolmadığını, sadece hatırlamada bir yetersizlik olduğunu öne sürmektedir. Bellek gelişimi konusunda da değinildiği gibi, bellek, doğum öncesi dönemden itibaren yaşantıları kayıt etmeye başlar. Bu yaşantılar bir süre boyunca hatırlanır, yaş ilerledikçe de eski yaşantılar unutulur.

1.7.1. Çocukluk Amnezisinin Nedenleri

Araştırmacılar, çocukluk amnezisinin nedenleri ile ilgili çeşitli açıklamalar yapmışlardır.

Çocukluk amnezisi olgusu ilk kez, Freud (1905) tarafından tartışıldı (akt. Atkinson ve ark., 1999). (Freud (1905/1963), çocukluk amnezisini “bastırma” ile açıklamıştır (akt., Davis ve ark., 2008; Peterson ve ark., 2005). Freud’un teorisine göre kişilik gelişimindeki kritik evreler ilk çocuklukta yer alır ve ilk anıların bastırılması, normal gelişimin bir sonucu olarak düşünülür. Freud’un çocukluk amnezisi (infantile amnesia) açıklaması, genelde pek kabul görmez (Parkin, 1997).

Çocukluk amnezisini açıklayan bir başka görüş de, çocukların ve yetişkinlerin deneyimleri kodlamadaki farkına dikkat çekerek konuyu açıklar. Kodlama, saklama ve anıların hatırlanmasıyla ilgili bilişsel mekanizmaların gelişmemiş olması, çocukluk amnezisinin sebeplerinden biridir (Courage ve Cowan, 2009). Neisser’e (1967) göre, hayatın ilk yıllarının hatırlanamaması, bebeklerin bilgileri daha çok sözel olmayan, duyuşal-motor boyutlarda kodlaması ve sözelleşme başladığında, önceki kodlama tarzlarının ulaşılabilirliğini yitirmesinden kaynaklanır (akt. Terry, 2011). Yetişkinler, günlük hayatta karşılaştıkları olayları zihinlerindeki şemalara göre kodlayabilir ve kategorize edebilir, böylece belleklerine yerleştirebilirler. Fakat küçük çocuklar bilişsel açıdan bu yeterlilikte olmadıkları için, yaşantılarını bağlantılar kurmadan kodlarlar, dolayısıyla bu yaşantılar sonradan hatırlanamaz. Çocuklar olaylar arasında bağlantılar kurmaya ve kategorilere ayırmaya başladıktan sonraki deneyimlerini belleklerine kaydedebilirler (Atkinson ve ark., 1999).

Pillemer ve White'a (1989) göre çocukluk amnezisi, dil gelişimi ile yakından ilgilidir. Çocuklar konuşmaya başladıklarında, kişisel yaşantılarıyla ilgili olayları da anlatmaya başlarlar (akt., Howe ve Courage, 1993). Fivush ve Haden'e (1997) göre dil, çocukların yaşantılarını tutarlı bir şekilde hikâyeleştirmelerine yardımcı olur (akt. Fivush ve Schwarzmüller, 1998). Anıların bellekte tutulmasını etkileyen faktörlerden biri onları anlatmaktır. Sözlü bir şekilde tekrarlanan anılar, ileride daha kolay hatırlanabilmektedir (Rubin ve Kozin, 1984). Son araştırmalar, çocukların dili kullanamadıkları, dolayısıyla yaşadıklarını anlatamadıkları zaman meydana gelmiş olayların, sonraki zamanlarda da sözlü olarak ifade edilemediğini göstermiştir (Fivush ve Schwarzmüller, 1998). Eisenberg'e (1985) göre, 2-3 yaşları arası, çocukların dili akıcı kullanmaya başladıkları yaşlardır. Bu yaştan itibaren yaşadıklarını sözel olarak ifade edebilirler ve böylece anılar daha kalıcı hale gelir (akt. Fivush ve Schwarzmüller, 1998). Fivush ve Schwarzmüller'e (1998) göre de, 2-5 yaş arası, çocukların anlatım becerilerinin kademeli olarak geliştiği bir dönemdir. Bu beceriler geliştikçe, çocuklar otobiyografik anılarını kalıcı olarak depolayabilirler.

1.7.2. Hangi Anılar Daha Kolay Akılda Kalır

Eski anıların bazıları, diğerlerine kıyasla daha kalıcı ve nettir. Anıların daha canlı ve net hatırlanmasını etkileyen ya da daha kalıcı olmasını sağlayan bazı faktörler vardır.

Özgün, belirgin şekilde diğerlerinden farklı olan anılar diğerlerinden daha iyi hatırlanır. Bir anıyı özgün yapan şey, onun tek bir defa yaşanmış olması, duygusal açıdan dikkat çekici ya da kişisel bir amaca ulaşmak gibi bir anlamlılığının olmasıdır

(Fivush ve Schwarzmüller, 1998). Bir defaya mahsus yaşanmış, benzersiz, tek anılar, tekrarlanan, birden fazla meydana gelmiş olan anılardan daha net hatırlanır. Küçük çocuklar sık meydana gelen olayların kesin detaylarını hatırlamada hataya düşmeye eğilimlidirler (Powell ve Thomson, 1996). Belirli bir olayı, örneğin bir markete gitmeyi, buna benzer bir başka olayla karıştırmaya eğilimlidirler.

Çocukların anılarını hatırlamalarını etkileyen bir başka faktör, çocukların olayın içinde olarak ya da olayı başkalarına anlatarak yeniden yaşamak şeklinde olan aktif katılımıdır. Okul öncesi çocukları yaptıkları şeyleri, sadece gördükleri şeylerden daha iyi hatırlamaya eğilimlidirler (Murachver, Pipe, Gordon, Owens ve Fivush, 1996).

Bununla birlikte diğer önemli faktör, öz-farkındalıktır (self-awareness). Bir deneyde, 2,5 yaşındayken daha yüksek düzeyde öz-farkındalığı olan çocukların, anılarını daha doğru şekilde anlattıkları bulunmuştur (Reese ve Newcombe, 2007).

1.7.3. Çocukluk Amnezisinin Sınırlarını Etkileyen Faktörler

Çocukluk amnezisinin hangi yaşta sona erdiği meselesi şu açıdan önemlidir: Çocukluk amnezisinin sona ermesi, otobiyografik anıların başlangıcıdır (Peterson, ve ark., 2005; Rubin, 2000). Araştırmacılar, ilk anıların yaşının, bireysel farklılıklardan etkilendiğini öne sürerler (Peterson ve ark., 2005; Schneider ve Pressley, 1997)

Çocukluk amnezisinin sınırlarını belirleyen faktörlerden biri ebeveyn-çocuk anı paylaşımıdır. Ebeveyn çocuk arasındaki anıları hatırlamaya dayalı diyalogun otobiyografik belleğin gelişimi için önemli bir faktör olduğu belirtilmiştir (Fivush,

1994; Nelson, 1993; Tessler ve Nelson, 1994). Fivush ve Schwarzmüller'e (1998) göre, çocukların 2-3 yaşlarında yaşadıkları bir olay, eğer ayırt edici özelliğe sahipse ya da sıklıkla sözlü ifade edilerek tekrarlanmışsa, yetişkinlik döneminde de hatırlanabilir. Daha önce de belirtildiği gibi, çocukların anlatım becerilerinin gelişimiyle, çocukluk amnezisinin sona ermesi birbiriyle ilişkilidir. Ebeveyn-çocuk arasındaki anıları hatırlamaya dayalı diyalog, aynı zamanda çocukların anlatım becerilerini de geliştirmektedir (Fivush ve ark., 2006). Wang'e (2003) göre, ebeveyn-çocuk arasındaki anı konuşmaları, çocuklara anı paylaşımının kıymetli bir faaliyet olduğunu ve onlara "ne hatırlanır, nasıl hatırlanır, niçin hatırlanır" gibi soruların cevaplarını öğretir. Batı kültüründe, anıların paylaşımı oldukça değerlidir (McAdams, 2001).

Çocukluk amnezisinin sınırlarını belirleyen faktörlerden bir diğerinin cinsiyet olduğu öne sürülmektedir. Yapılan araştırmalar, kızlar ve erkekler arasında ilk anı yaşı açısından farklı sonuçlar vermektedir. Davis (1999) ve Mullen (1994) tarafından yapılan çalışmalarda, kızların ilk anı yaşının erkeklerden daha küçük olduğu bulunmuştur. Buna karşın Peterson ve ark. (2005) tarafından yapılan çalışmada, anlamlı bir fark olmamakla birlikte, erkeklerin ilk anı yaşının kızlardan daha küçük olduğu bulunmuştur. Farklı kültürlerde yapılan çalışmalar, ilk anılar üzerinde cinsiyetin etkisi ile ilgili farklı sonuçlar vermektedir. Yeni Zelandalılar üzerinde yapılan araştırmada, ilk anıların yaşı ile ilgili cinsiyet farklılığı bulunmamış, fakat Asyalı erkeklerin, Asyalı kadınlara oranla ilk anı yaşının daha küçük olduğu bulunmuştur (MacDonald, Uesiliana ve Hayne 2000). Aynı şekilde Wang da (2004) Avrupalı ve Çinli çocukların katılımcı olduğu çalışmasında, ilk anıların yaşı ile ilgili cinsiyet farklılığının olmadığını söylemiştir. Anne ve babaların her ikisi de kız

çocuklarıyla daha fazla anı paylaşımında bulunduğu (Fivush, 1998; Reese, Haden ve Fivush, 1996) ve kızlarıyla yaptıkları paylaşımların daha duygusal ifadeler içerdiği (Fivush, Berlin, Sales, Mennuti-Washburn, ve Cassidy, 2003), bu sebeple de kızların ilk anı yaşlarının erkeklerden daha küçük ve ilk anılarının daha detaylı olduğu öne sürülmüştür. Eski anıları, kızların, erkeklerden daha fazla (Davis, 1999; Fivush ve Schwarzmueeller, 1998; MacDonald ve ark., 2000; Reese ve Fivush, 1993; Rubin, 2000) ve daha doğru (Cleveland ve Reese, 2008) hatırladıkları da bulgular arasındadır. Fivush, Haden ve Adam'a (1996) göre, kızlar ve erkekler anlatım becerileri açısından da farklılaşmaktadır. Kızlar, anılarını erkeklerden daha tutarlı ve birbiriyle bağlantılı bir şekilde anlatmaktadır (akt. Fivush ve Schwarzmueeller, 1998). Bu araştırma sonuçlarında da görüldüğü üzere cinsiyetin ilk anı yaşı üzerindeki etkisi kültür, ebeveyn-çocuk iletişimi gibi faktörlerle bağlantılıdır ve tek başına belirleyici bir rol oynamamaktadır.

Çocukluk amnezisinin sınırlarını belirleyen faktörlerden biri de ilk yaşantıların niteliğidir. Usher ve Neisser (1993), öğrencilerle yaptıkları çalışmada, 2, 3 ve 4 yaşlarına ait kardeş doğumu, taşınma, aile fertlerinden birinin ölümü ve hastaneye yatış gibi hayatlarındaki en belirgin 4 tür anıyı anlatmalarını istemişlerdir. Bu çalışmanın sonunda katılımcılar, taşınma ya da aile fertlerinden birinin ölümü gibi olaylar 4 yaşından önce gerçekleşiyse hatırlayamamış, fakat kardeş doğumu ve hastane yatışı gibi olayları 2-3 yaşlarındayken yaşadılarsa hatırlayabilmişlerdir. Terr, (1988) 5 yaşından önce travmatik bir anı yaşamış olan 20 çocukla yaptığı görüşmelerde, çocukların sözlü ve davranışsal (olayı canlandırma) bellek içeriklerini inceledi (akt. Howe ve Courage, 1993). Çalışmasında, olay, çocuk 28 aydan küçükken gerçekleşiyse, anıyı sözlü olarak ifade etmelerinin zayıf olduğunu,

kızların 28 aydan önce yaşadıkları olayları erkeklerden daha iyi sözlü olarak ifade edebildiklerini ve olay yaşandığında kaç yaşında olurlarsa olsunlar, anıyı, canlandırarak daha doğru ifade edebildiklerini bulmuştur. Peterson ve ark. (2005) tarafından yapılan araştırmanın sonuçlarına göre, kızlar daha çok travmatik anıları, erkekler de oyun anılarını hatırlamışlardır. Aynı çalışmada, ilk anıların daha çok nötr anılardan oluştuğu, bir duygu belirtildiğinde ise bunun daha çok olumsuz anı olduğu bulunmuştur. Mullen de (1994) eski anıların daha çok hastalık ve yaralanma anıları olduğunu ve ilk anıların olumlu ya da nötr anılardan çok, olumsuz anılardan oluştuğunu bulmuştur. Kihlstrom ve Harackiewicz (1982), en eski anılarını sordukları katılımcıların, en çok sıradan olayları anlattığını, ikinci sırada da travmatik anıların anlatıldığını ifade etmiştir.

Çocukluk amnezisinin, benlik kavramının oluşmasıyla sona erdiği konusu da, yapılan açıklamalar arasındadır. Çocukların, kendilerini aynada tanımaya başladığı zaman olan 18-20 ay arası dönem, benlik kavramının geliştiği dönem olarak kabul edilmektedir. Benlik kavramı gelişmeden önce çocukta “ben” kavramı ve yaşantılarla ilgili şemalar oluşmaz. Benlik kavramının oluşmasıyla birlikte, çocukta otobiyografik bellek oluşmaya başlar ve çocukluk amnezisi sona erer (Howe ve Courage, 1993).

Çocukluk amnezisinin sınırlarını belirleyen bir diğer faktör de yaştır. Çocukluk amnezisinin bitişi anı sahibinin yaşına göre değişkenlik göstermektedir. Farklı yaşlardaki katılımcılarla yapılan çalışmalarda, ilk anıların yaşı ile ilgili yaşa bağlı olarak değişen sonuçlara ulaşılmıştır. 2 yaşındaki çocukların, en az altı aylık anılarını hatırlayabildikleri görülmüştür (Fivush ve ark., 1987; Hurlock ve Schwartz,

1932; Nelson ve Ross, 1980; akt. Howe ve Courage, 1993). Bazı çocukların 3-4 yaşındayken hatırlayıp anlattıkları 1-2 yıl öncesine ait anılarını, 8 yaşına geldiklerinde hatırlayamadıkları da bulgular arasındadır (Fivush ve Schwarzmüller, 1998).

Fivush ve Schwarzmüller (1998), boylamsal çalışmalarında, çocuklar ve aileleriyle çocukların 40-70 aylık yaş dilimleri arasında toplam 4 görüşme gerçekleştirmişlerdir. Bu görüşmelerin sonucunda, çocukların yaşları büyüdükçe yakın zamanda olan olayları daha çok anlattıklarını ve 70 aylık olduklarında yapılan görüşmede, diğer 3 görüşmeden daha fazla anı hatırladıklarını bulmuşlardır.

Peterson ve ark. (2005), 6-19 yaş arası katılımcılarla gerçekleştirdiği çalışmasında, katılımcıları yaşlarına göre 6-9, 10-13, 14-16, 17-19 yaş olmak üzere 4 gruba ayırmıştır. En eski anı yaşının araştırıldığı bu çalışmada, en küçük yaş grubu olan 6-9 yaş grubunun en eski anılarının, daha büyük 3 gruptaki katılımcılardan daha küçük olduğu ve 9 yaş üzerindeki diğer 3 grubun en eski anı yaşları arasında bir fark olmadığı görülmüştür (yaş gruplarına göre en eski anı yaşı; 6-9 yaş: 36 ay; 10-13 yaş: 44 ay; 14-16 yaş: 45 ay; 17-19 yaş: 42 ay). Araştırmacılar bu bulgulara dayanarak “İlk anı yaşının on yaşından sonra değişmediği” sonucuna varmışlardır. Ama bu çıkarım literatürde test edilmemiştir; yani en eski anı yaşının, anı sahibinin yaşına göre (yetişkinlerde ve yaşlılarda da) aynı kalıp kalmadığı hususu araştırılmamıştır.

1.8. Araştırmanın amacı

Mevcut araştırmanın amacı, Peterson ve ark.'nın (2005) yapmadığı bu karşılaştırmayı, çocuk-yetişkin-yaşlı örneklemeler arasında yapmaktır.

Bu çerçevede, Peterson ve ark.'nın (2005) "10 yaşından sonra ilk anı yaşı değişmedi" bulgusundan yola çıkılarak, mevcut araştırmanın hipotezi şu şekilde ifade edilmiştir: Yetişkinin ve yaşlının ilk anı yaşı ile, çocuğun ilk anı yaşı arasında fark çıkmaması beklenir.

Bu hipotezle bağlantılı olarak literatürde araştırılmış olan şu hususlar da araştırılacaktır:

1. İlk anı yaşı açısından cinsiyet farkı var mıdır?
2. Kardeş sayısı ilk anı yaşını etkiler mi?
3. Katılımcının doğum sırası, ilk anı yaşını etkiler mi?
4. Ebeveyn anı yaşı ile çocuğun ilk anı yaşı arasında tutarlılık var mıdır?
5. İlk anı yaşı, anının türüne göre değişir mi?

1.9. Araştırmanın önemi

Peterson ve ark.'nın (2005) varmış oldukları sonuç, yani ilk anı yaşının 10 yaşından sonra değişmediği sonucu ampirik bir sonuç değil, bir çıkarımdır. Böyle bir çıkarıma ampirik destek sağlanmadığı sürece, bu çıkarımın ikna ediciliği sınırlı kalır. Mevcut araştırma, söz konusu çıkarıma ampirik destek sağlayarak çıkarımın ikna ediciliğini arttıracığı için teorik açıdan önemlidir.

Araştırma, bilindiği kadarıyla, ilk anı yaşının tespiti için ocuk-yetişkin-yaşlı örneklemleri karşılaştıran ilk araştırma olduğu için de teknik açıdan literatüre katkı sağlayacaktır.

2. BÖLÜM

YÖNTEM

2.1. Örneklem

Örneklem çocuk, yetişkin ve yaşlı olmak üzere 3 gruptan oluşmaktadır. Çocuk grubunun yaşları, 11-13 (X: 11.87; Ss: .91), yetişkin grubun yaşları 40-45 (X: 42.02; Ss: 1.62), yaşlı grubun yaşları da 65 ve üstü (X: 73.33; Ss: 6.54) olarak belirlenmiştir; katılımcılar araştırmaya gönüllü olarak katılmışlardır.

Katılımcılarla ilgili bilgiler aşağıdaki tablolarda özetlenmiştir.

2.1.1. Araştırmada Yer Alan Değişkenlere İlişkin Betimleyici İstatistikler

Tablo 3.1. Katılımcıların Yaşa Göre Dağılımları

YAŞ	KATILIMCI SAYISI
11-13	40
40-45	38
65 üstü	38
TOPLAM	116

Tablo 3.2. Katılımcıların Cinsiyete Göre Dağılımları

Cinsiyet Yaş	ERKEK	KIZ	TOPLAM
11-13	9	31	40
40-45	19	19	38
65 üstü	16	22	38
TOPLAM	44	72	116

Tablo 3.3. Katılımcıların Eğitim Düzeylerine Göre Dağılımları

Eğitim Düzeyi Yaş	İlkokul	İlköğretim	Lise	Üniversite	Lisansüstü	TOPLAM
11-13	29	11	-	-	-	40
40-45	5	6	12	10	5	38
65 üstü	28	3	2	4	1	38
TOPLAM	62	20	14	14	6	116

Tablo 3.4. Katılımcıların Kardeş Sayısına (Katılımcı Dâhil) Göre Dağılımları

Yaş	Kardeş Sayısı										TOPLAM
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
11-13	5	14	16	5	-	-	-	-	-	-	40
40-45	-	3	5	10	7	3	4	4	1	1	38
65 üstü	-	3	-	5	7	12	2	5	4	-	38
TOPLAM	5	20	21	20	14	15	6	9	5	1	116

	X	Ss	N
Kardeş Sayısı(katılımcı dâhil)	4.456	2.196	116

Tablo 3.5. Katılımcıların Doğum Sırasına Göre Dağılımları

Yaş	Doğum Sırası							
	1	2	3	4	5	6	7	TOPLAM
11-13	17	14	7	2	-	-	-	40
40-45	8	8	5	7	3	5	2	38
65 üstü	6	6	6	9	7	2	2	38
TOPLAM	21	28	18	18	10	7	4	116

Tablo 3.6. Katılımcıların Anı Türüne Göre Dağılımları

Yaş	Anı Türü		
	Nötr	Olumlu	Olumsuz
11-13	11	8	21
40-45	5	7	26
65 üstü	7	7	24
TOPLAM	23	22	71

2.2. Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada, MacDonald ve ark. (2000) tarafından da kullanılan, Mullen (1994) tarafından, en eski anı yaşına en sağlıklı şekilde ulaşma amacıyla geliştirilmiş bir ölçme aracından yararlanılmıştır.

2.2.1. Uygulama Materyali

Çocuklar için, 5 sayfalık aile onay formu ve ilk anıları belirleme formu, yetişkin ve yaşlı gruplar için 3 sayfalık ilk anıları belirleme formu kullanılmıştır. Aile onay formunun ilk sayfası, araştırma ve araştırmacı ile ilgili bilgileri, ikinci sayfası da ailenin onay verdiği dair imzasını içermektedir.

İlk anıları belirleme formunun ilk sayfası katılımcı ile ilgili kişisel bilgilerin sorulduğu bölümdür.

Formun ikinci sayfası, katılımcının hatırladığı ilk anısını yazdığı bölümdür.

Formun üçüncü sayfası, katılımcının hatırladığı en eski anısında kaç yaşında olduğunu bulmaya yardım edecek sorulardan (Peterson, Wang ve Hou, 2009; Peterson ve ark., 2005) ve ilk anı yaşına duyulan güven derecesini belirleyen bir ölçekten oluşmaktadır (Bruce, Wilcox-O'Hearn, Robinson, Phillips-Grant, Francis ve Smith, 2005).

2.3. İşlem

2.3.1. Katılımcıların Belirlenmesi

Çalışmanın çocuk katılımcıları, İstanbul/Çamlıca'daki bir özel okuldan ve Bursa'daki bir devlet okulundan gönüllülük esasına göre seçilmiştir. Uygulamada, çocuk grubunun ailelerine onay formu gönderildi, ailenin çocuğunun uygulamaya katılımıyla ilgili onayı alındı (Fitzgerald, 1991). Bu formda araştırmanın amacı da

yazılı olarak açıklandı. Ailesi tarafından çalışmaya katılımı onaylanan çocuklarla görüşmeler yapıldı.

Yetişkin ve yaşlı katılımcılar, araştırmacının çevresindeki kişiler arasından seçildi. Seçim yapılırken katılımcının alzheimer gibi hafızayı etkileyen bir bozukluğun olup olmadığı kendisine ve/veya yakınlarına soruldu. Kullandığı ilaçlar sorularak, hafızayı etkileyebilecek bir ilaç kullanıp kullanmadığı öğrenildi. Veri toplama esnasında hafızasıyla ilgili problemler yaşadığı tespit edilen iki kişinin verisi elendi. Katılımcılara araştırmanın amacı sözlü olarak kısaca açıklandı.

Az sayıdaki uç değer (10 ve fazla kardeşli katılımcılar) özellikle korelasyon analizlerini etkileyeceği için analize dâhil edilmedi ve katılımcı sayısı 120'den 116'ya düştü.

2.3.2. Katılımcıyla Yapılan Görüşme

“Literatürde, çocukluk amnezisinin sınırını araştırmak için çeşitli yöntemler kullanılmıştır (Jack ve Hayne, 2007; Rubin, 2000). Bunlar, katılımcıya doğrudan en eski anısını sormak (ör., Howes, Siegel ve Brown, 1993; MacDonald ve ark., 2000; Mullen, 1994; West ve Bauer, 1999); katılımcılara bazı ipucu kelimeler vererek hayatlarının herhangi bir dönemine ait (ör. Rubin, 1982; Rubin ve Schulkind, 1997) ya da çocukluk dönemine ait ilk hatıralarını sormak (ör. Crovitz ve Harvey, 1979; Crovitz ve Quina-Holland, 1976); ya da katılımcılara, çocukluklarında meydana geldiği bilinen, mesela küçük kardeşin doğumu gibi bir olayın detaylarını sormak (ör. Eacott ve Crawley, 1998; Sheingold ve Tenny, 1982; Usher ve Neisser, 1993) şeklindedir” (akt. Taş ve Tekcan, revizyonda).

Çocukluk amnezisinin yaşını belirleme araştırmaları, bazı araştırmacılar tarafından katılımcılardan ilk anıların sayısı ya da kardeş doğumu gibi spesifik bir ilk anıyı hatırlamalarını istenmesiyle birlikte, genellikle katılımcılara ilk anıları sorularak değerlendirilmiştir (Eacott ve Crawley, 1998, 1999; Kihlstrom ve Harackiewicz, 1982; MacDonald ve ark., 2000; Mullen, 1994; Rubin, 2000; Usher ve Neisser, 1993; akt. Peterson ve ark., 2005).

Rubin (2000), ilk anıların dağılımını öğrenmek amacıyla, 4 ayrı metot kullanarak yaptığı araştırmasında, kullanılan metotların birbirinden anlamlı derecede farklı sonuç vermediğini, her metotla yaklaşık aynı yaşlara ait anılara ulaşabildiğini belirtmiştir. Howe ve Courage da (1993) hangi yöntem kullanılırsa kullanılsın, ilk anıların yaşının ortalama 3 yaş olarak bulunduğunu belirtmiştir.

Bu nedenle, mevcut araştırmada da katılımcılara “hatırlayabildiğiniz ilk anı nedir” sorusu yöneltilerek veri toplanmıştır. Böylece katılımcıların çocukluk amnezisinin sona erdiği yaşın tespit edilmesi amaçlanmıştır.

Ailesi tarafından onay formunun imzalanarak çalışmaya katılımı onaylanan çocuklara, uygulama zamanı ile ilgili randevu verildi ve çocuklarla bireysel görüşmeler yapıldı.

Yetişkin ve yaşlı katılımcılarla yapılan görüşmelerde, araştırmacının çevresinden gönüllülük esasıyla seçilen ve yukarıda belirtilen ölçütleri karşılayan kişilerle randevulaşarak gerçekleştirildi.

Her katılımcıyla yaklaşık 40-45 dk. süren görüşmede, öncelikle katılımcıya araştırmanın amacı sözlü olarak kısaca açıklandı, daha sonra katılımcıdan,

araştırmanın amacı doğrultusunda “hatırlayabildiğin en eski anın nedir?” sorusuyla, hatırlayabildiği en eski anısını anlatması istendi. Anısının çok ilgi çekici bir anı olmak zorunda olmadığı, önemli olanın en eski anısı olması gerektiği özellikle vurgulandı. Katılımcının anlattığı anılar dinlendi, “bundan daha eski bir anın var mı” sorusuyla en eski anı bulunmaya çalışıldı. Anlattığı anıyı bir fotoğraftan ya da aile üyelerinin kendisine anlatmasından dolayı hatırlayıp hatırlamadığı konusunda sorular soruldu (Eacott ve Crawley, 1999; Usher ve Neisser, 1993), fotoğraftan hatırladığı bir anısı olduğu anlaşılan üç katılımcı, “kendin yaşamış olduğun için hatırladığın en eski anını anlatır mısın” diyerek başka bir anısını anlatmaya yönlendirildi.

Katılımcının, anlattığının en eski anısı olduğundan emin olunduktan sonra, bu anısını hatırlayabildiği bütün ayrıntılarıyla anlatması istendi. Daha sonra bu anlattığı anıyı, ilk anıları belirleme formuna, hatırlayabildiği bütün ayrıntılarıyla yazması istendi (Kihlstrom ve Harackiewicz, 1982). Anısını yazdıktan sonra, bu anıyı yaşarken kaç yaşında olduğu öğrenildi. Daha sonra formun en sonunda yer alan “ilk anının tarihi ile ilgili verdiğin bu bilgiye ne kadar güveniyorsun?” sorusu sorularak 4’lü likert ölçeğe uygun yere işaretleme yapmaları istendi.

Anlatılan anıların otobiyografik anı niteliği taşımasına özen gösterildi. Veri toplama işlemi sonuçlandıktan sonra, anılar incelendi, otobiyografik anı olmadığı belirlenen 12 kişinin verileri analize dâhil edilmedi.

2.3.3. Ebeveynle yapılan telefon görüşmesi

Erken çocukluk hatıraları çoğu kez, aile üyelerince yaşanmış olaylara aittir ve aile çevresinde sık sık konuşma konusu olmuştur. Çocuk böylece, işittiği şeyleri

şahsî ve kendisininmiş gibi gözükten olaylarla ilgili olarak yavaş yavaş organize etmektedir; çocuklar sözlü olarak akılda kalanlarla algıdan gelen hatıraları birbirinden ayrı olarak muhafaza edemez. Rüyalar da çocuk tarafından aynı şekilde, gerçek olaylar gibi yaşanabilir (Sandström, 1971). Piaget (1962), hatırladığı ilk çocukluk anısının, yıllar sonra aslında gerçekte meydana gelmemiş bir olay olduğunu öğrendiğini belirtmiştir (akt., Bee ve Boyd, 2009). Dadısının, ailesine anlattığına göre bir adam Piaget'yi kaçırmaya kalkmış, dadının müdahalesiyle de bebek kurtulmuştur. Bu olay yıllarca önemli bir aile hikâyesi olarak anlatılmış ve Piaget de dadının mücadelesini ve kendisini kaçırmaya çalışan kişinin yüzünü çok net hatırladığını söylemiştir. Yıllar sonra dadısının ailesine gelip bu hikâyenin kendi uydurmacası olduğunu, gerçekte böyle bir olay yaşanmadığını söylemesi üzerine Piaget, bunun aslında anlatılanların zihninde oluşturduğu hayalî bir görüntü olduğunu anlamıştır.

Wang, Peterson ve Hou (2010) araştırmalarında, çocuklardan anılarını dinledikten sonra, ebeveynleriyle görüşmeler yapmışlardır. Bu görüşmelerde çocuğun böyle bir anısı olup olmadığı, olduysa çocuk kaç yaşındayken olduğu ile ilgili bilgiler alınmıştır. Anının zamanı ile ilgili daha net bir sonuç alabilmek için, “yaz mıydı, kış mıydı ya da bir tatile yakın mıydı?” gibi sorular sorulmuştur.

İlk anıları öğrenilen çocuk katılımcıların anneleri, katılımcılarla yapılan görüşmenin ardından telefonla aranmıştır. Katılımcının ebeveynine (tercihen annesine, ama eğer anı baba ile yaşanmışsa babasına), katılımcının anlattığı ilk anı anlatılmış, ebeveyninden gerçekten böyle bir olay yaşayıp yaşamadığının bilgisi alınmıştır. Yaşandığı ile ilgili onay alınan anının, tarihi ile ilgili ebeveynin bilgisi

öğrenilmiş ve kayıt edilmiştir (Eacott ve Crawley, 1999; Fivush ve Schwarzmüller, 1998; Wang ve ark., 2010). Ebeveyn onayı sırasında bir anne, çocuğunun anlattığı anıyı yaşadığında 1 yaşında olduğunu, bu anıyı ailede çok fazla konuşulduğu için hatırladığını, ayrıntılarının da çocuğun anlattığı gibi olmadığını belirtmiştir. Bu katılımcı ile tekrar görüşülmüş ve başka bir anısını anlatması istenmiş, anlattığı ikinci anı annesinden onay aldıktan sonra bu katılımcının verileri analize dâhil edilmiştir.

2.4. Verilerin çözümlenmesi

Araştırmada istatistiksel değerlendirme, "SPSS for Windows ver: 17.0" programında ANOVA, Tukey testi, Bağımsız Gruplar *t* testi, Pearson çift yönlü korelasyon analizi, Spearman Brown korelasyon analizi kullanılarak yapılmıştır. Çalışmanın bağımsız değişkeni katılımcının yaşı, bağımlı değişkeni ise ilk anı yaşdır. Güvenirlilik düzeyi .05 olarak kabul edilmiş, farklı bir güvenirlilik düzeyi kullanıldığında ayrıca belirtilmiştir.

2.4.1. İlk Anı Yaşının Belirlenmesi

Katılımcılara, ilk anılarını anlattıktan sonra, "tam olarak kaç yaşındaydın" sorusu sorulmuştur. Ör: 3 yaşındaydım diyen biri için, "tam tarihini hatırlıyor musun?, kaç yaşındaydın?, kardeşin doğmuş muydu?, hangi mevsimdi?, bayram, düğün gibi özel bir güne yakın mıydı?" (Peterson ve ark, 2005; Wang ve ark.,2010) gibi sorular sorularak ilk anının zamanı netleştirilmeye çalışıldı. Hangi ay olduğunu biliyorsa, katılımcının doğduğu aya göre ilk anı yaşı hesaplanmıştır. Eğer sadece mevsimi biliyorsa, o mevsimin ortadaki ayı esas alınarak hesaplanmıştır. Mevsimi de

bilmiyorsa, senenin ortası olan 1 temmuz günü esas alınmıştır. Özellikle yaşlı katılımcılarda, hangi yıl doğduğunu bilen fakat hangi ayda doğduğunu bilemeyen katılımcılar olmuştur. Bu katılımcılar için, hangi ay olduğunu biliyor, gününü bilmiyorlarsa o ayın 15'nci günü, hangi mevsim olduğunu biliyorlarsa o mevsimin orta ayı, hangi mevsim olduğunu da bilmiyorlarsa, senenin tam ortasına denk gelen, 1 temmuz günü esas alınarak katılımcının yaşı hesaplanmıştır (Peterson ve ark., 2005).

2.4.2. İlk Anının Türünün Belirlenmesi

Katılımcıların anlattıkları ilk anılar, psikoloji alanından 3 hakem tarafından ayrı ayrı okunmuş ve hakemlerden, anıları “pozitif”, “negatif”, “nötr” şeklinde kategorilere ayırmaları istenmiştir (Peterson ve ark., 2005). Hakemlerden en az ikisinin aynı kategoriye koyduğu anı, o kategoride kodlanmıştır. Üç hakemin de farklı görüş bildirdiği bir anının kategorisi, araştırmacı tarafından belirlenmiştir.

3. BÖLÜM

BULGULAR

Bu bölümde, verilerin istatistiksel analiz sonuçları verilmiştir.

Tablo 3.7. Katılımcının Yaşı ile İlk Anı Yaşı Arasındaki İlişkinin ANOVA Testi

Sonuçları

Katılımcıların hatırladığı en eski anı yaşının katılımcının yaşına bağlı olarak değişip değişmediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü *ANOVA* sonucunda, anı sahibinin yaşı ile ilk anıların yaşı arasında anlamlı bir fark bulundu ($F(2,113) = 3.85$, $p < .05$).

	Yaş Grubu	N	X	Ss	F	Sd	p
İlk Anı Yaşı	11-13 yaş	40	44.02	15.34	3.85	2	.02
	40-45 yaş	38	46.52	15.29			
	65 yaş ve üstü	38	53.89	18			

Hatırlanan ilk anı yaşları arasındaki farkın hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan *Tukey* testinin sonuçlarına göre;

Çocuk ile yetişkin ve yetişkin ile yaşlı arasında hatırlanan ilk anı yaşı arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Ancak, çocuğun ilk anı yaşının ($X: 44.02$) yaşının ilk anı yaşından ($X: 53.89$) anlamlı derecede küçük olduğu bulunmuştur.

3.1. Cevap Aranacak Diğer Araştırma Sorularına İlişkin Bulgular

Tablo 3.8. Cinsiyet ile İlk Anı Yaşı Arasındaki İlişkiyi Gösteren Bağımsız Gruplar *t* Testi Sonucu

	Cinsiyet	N	X	Ss	t	Sd	p
İlk Anı Yaşı	Erkek	44	50.95	14.54	1.462	114	.146
	Kız	72	46.31	17.67			

Katılımcının hatırladığı ilk anı yaşının cinsiyete göre anlamlı bir fark gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Bağımsız Gruplar *t* Testi sonucunda, kızların ilk anı yaşı ortalamasının (46.31), erkeklerin ilk anı yaşı ortalamasından (50.95) daha küçük olduğu yönünde bir eğilim olduğu, fakat bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı gözlenmiştir; $t(114) = 1.46$; $p = .14$.

Tablo 3.9. Kardeş Sayısı (katılımcının kendisi dâhil) ile İlk Anı Yaşı Arasındaki Korelasyon Sonucu

	Değerler	İlk anı yaşı
İlk anı yaşı	R	1
	p	
	N	116
Kardeş sayısı (katılımcı dahil)	r	.382
	p	.000
	N	116

Katılımcıların ilk anı yaşları ile kardeş sayısı arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan *Pearson* Çift Yönlü Korelasyon Analizi sonuçlarına göre, iki değişken arasında anlamlı bir korelasyon olduğu bulunmuştur; $r(116)=.382$, $p < .001$. Kardeş sayısı arttıkça, ilk anıların yaşının da büyüdüğü bulunmuştur.

Tablo 3.10. Doğum Sırası ile İlk Anı Yaşı Arasındaki Korelasyon Sonucu

	Değerler	Doğum Sırası
Doğum sırası	R	1.000
	p	
	N	116
İlk anı yaşı	r	.253
	p	.006
	N	116

Katılımcıların ilk anı yaşları ile doğum sırası arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan *Spearman Brown* Korelasyon Analizi sonuçlarına göre, iki değişken arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki bulunmuştur; $r(116) = .253, p < .01$. Katılımcının doğum sırası arttıkça, ilk anı yaşının da büyüdüğü görülmektedir.

Tablo 3.11. Ebeveyn Anı Yaşı ile Çocuk Anı Yaşı Arasındaki İlişkiyi Gösteren Bağımsız Gruplar *t* Testi Sonucu

	Katılımcı	n	X	Ss	t	p
İlk Anı Yaşı	Çocuk	40	44.02	15.34	.086	.921
	Ebeveyn	40	43.72	15.83		

Ebeveyn ve çocuğun belirttiği ilk anı yaşlarının, anlamlı bir fark gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Bağımsız Gruplar *t* Testi sonuçlarına göre, grupların aritmetik ortalamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark bulunmamıştır; $t(39) = .086$; $p > .05$. Buna göre, ebeveyn ve çocuk ilk anı yaşları arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır.

Tablo 3.12. Anı Türü ile İlk Anı Yaşı Arasındaki İlişkinin ANOVA Testi Sonucu

	Anı türü	n	X	Ss	F	Sd	p
İlk anı yaşı	Nötr	23	44.73	16.28	.689	2	.5
	Olumlu	22	47.4	18.17			
	Olumsuz	71	49.36	16.61			

Anı türünün ilk anı yaşı üzerinde bir etkisinin olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan *ANOVA* testi sonuçlarına göre, grupların aritmetik ortalamaları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır ($F(2) = .689; p > .05$). Buna göre, anı türünün ilk anı yaşı üzerinde bir etkisi bulunmamaktadır.

4. BÖLÜM

TARTIŞMA

Bu araştırmada, yetişkin ve yaşlı örneklemin ilk anı yaşı ile çocuğun ilk anı yaşı arasında bir fark olup olmadığı test edilmiştir. Literatürde, 6-9 yaş arasındaki çocukların ilk anı yaşının, 10-19 yaş arasındaki çocukların ilk anı yaşından küçük olduğu ve 10 yaşından sonra değişmediği bulunmuştur (Peterson ve ark., 2005). Mevcut araştırmada, çocuk, yetişkin ve yaşlı olmak üzere 3 grup katılımcının ilk anı yaşları belirlenmiş, yapılan analizlerin sonucunda, çocuk ve yetişkin, yetişkin ve yaşlı grup arasında ilk anı yaşı açısında anlamlı bir fark olmadığı, çocuk ve yaşlı katılımcılar arasında, anlamlı bir fark olduğu (çocukların ilk anı yaşının, yaşlılardan anlamlı derecede küçük olduğu) bulunmuştur.

Mevcut araştırmanın bulguları, ilk anı yaşının 10 yaşından sonra sabit kaldığını öne süren araştırma bulgularını (Peterson ve ark., 2005) desteklememiştir, çünkü yaşlı örnekleimde ilk anı yaşı 11-13 yaş grubundan daha yüksek çıkmıştır. .

Mevcut araştırmada, temel hipotezin yanı sıra, cinsiyet, kardeş sayısı, doğum sırası, ebeveyn anı yaşı ve ilk anıların türü değişkenlerinin etkileri araştırılmıştır.

İlk anıların yaşı ile cinsiyet arasında, farklı araştırmalarda farklı sonuçlar bulunmuştur. Davis (1999) ve Mullen (1994) tarafından yapılan çalışmalarda,

kızların ilk anı yaşının erkeklerden daha küçük olduğu, buna karşın Peterson ve ark. (2005) tarafından yapılan çalışmada, anlamlı bir fark olmamakla birlikte, erkeklerin ilk anı yaşının kızlardan daha küçük olduğu bulunmuştur. Farklı kültürlerde yapılan çalışmalar, ilk anılar üzerinde cinsiyetin etkisi ile ilgili farklı sonuçlar vermektedir. (MacDonald ve ark., 2000) tarafından yapılan araştırmanın sonuçlarına göre, Yeni Zelandalılarda, ilk anıların yaşı ile ilgili cinsiyet farklılığı bulunmamış, fakat Asyalı erkeklerin, Asyalı kadınlara oranla ilk anı yaşının daha küçük olduğu bulunmuştur. Wang da (2004) Avrupalı ve Çinli çocukların katılımcı olduğu çalışmasında, ilk anı yaşının cinsiyete göre değişmediğini bulmuştur. Anne ve babanın her ikisinin de kız çocuklarıyla daha fazla anı paylaşımında bulunduğu (Fivush, 1998; Reese ve ark., 1996) ve kızlarıyla yaptıkları paylaşımların daha duygusal ifadeler içerdiği (Fivush, ve ark., 2003), bu sebeple de kızların ilk anı yaşlarının erkeklerden daha küçük ve ilk anılarının daha detaylı olduğu öne sürülmüştür. Mevcut araştırma da, ilk anı yaşının cinsiyete göre değişmediğini bulan araştırma bulgularıyla uyumludur.

Katılımcının kardeş sayısı ile ilk anı yaşı arasındaki ilişki incelendiğinde, ilk anı yaşının kardeş sayısı ile anlamlı bir ilişki içinde olduğu, kardeş sayısı arttıkça ilk anı yaşının da büyüdüğü bulunmuştur. Bu konuyla ilgili literatürde herhangi bir bulguyla karşılaşılmalıdır.

Katılımcının doğum sırası ile ilk anı yaşı arasındaki ilişki incelendiğinde, doğum sırası arttıkça, ilk anı yaşının büyüdüğü bulunmuştur; $r(116) = .253, p < .01$. Bu bulgu, Mullen'in (1994) bulgusuyla uyumludur. Mullen de (1994) çalışmasında, katılımcının doğum sırası arttıkça, ilk anı yaşının büyüdüğünü bulmuştur.

Katılımcının ilk anı yaşı ile ebeveynin belirttiği ilk anı yaşı karşılaştırılması, yetişkin ve yaşlı örneklemden ebeveyn onayı almak mümkün olmadığı için sadece çocuk örneklemin verileri kullanılarak yapılmıştır. Yapılan analiz sonucu, ebeveyn ve çocuk ilk anı yaşları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır (Çocuk anı yaşı ortalaması: 44.02 ay, ebeveynin belirttiği ilk anı yaşı ortalaması 43.72 ay); $t(39)=.086; p >.05$. Bu bulgu, Field (1981) ve Wang ve ark. (2010) tarafından yapılan çalışmalarda elde edilen bulgularla uyumludur (akt. Solso ve ark., 2007). Field'in çalışmasında (1981), katılımcının anlattığı olayları aynı aileden başka bireylere de sorarak test etmiştir. "3 Temmuz'da bademciğimin iltihaplandığından eminim, 4 Temmuz'dan bir gün önceydi ve ana caddedeki gösteriyi kaçırmıştım" gibi veriler, diğer aile bireyelerine sorularak ve doktor raporları incelenerek onaylanmıştır. Katılımcıların ve diğer aile üyelerinin cevapları arasında + 0,88'lik bir korelasyon bulunmuştur. Wang ve ark. (2010) tarafından yapılan çalışmada da, ebeveyn anı yaşı ve çocuk anı yaşı ortalamaları arasında anlamlı bir fark olmadığı bulunmuştur. Ebeveyn ortalama yaşı: 47.23 ay, (Ss= 15.55), çocuk anı yaşı ortalaması 47.17 ay, (Ss= 14.21) olarak bulunmuştur ($t= .18, p=.86$). Bu bulgulardan farklı olarak, Peterson ve ark. (2005) tarafından yapılan araştırmada, ebeveynin belirttiği anı yaşının, çocuğun belirttiği anı yaşından 3 ay küçük olduğu (ebeveyn: 41.5 ay, çocuk: 44.7 ay) bulunmuştur.

Katılımcıların aktardığı ilk anılar, olumlu, olumsuz, nötr şeklinde 3 kategoriye ayrılmıştır. Anı türünün ilk anı yaşı üzerinde bir etkisinin olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan analizde, anı türünün ilk anı yaşı üzerinde bir etkisinin bulunmadığı görülmüştür. ($F(2) = .689; p > .05$). Katılımcıların anlattığı anıların türüne göre sayısına baktığımızda, olumlu anı sayısı: 21, olumsuz anı sayısı: 70, nötr

anı sayısı: 25 olduğu gör÷lmektedir. Bu bulgu, Mullen'in (1994) bulgusuyla uyumludur. Mullen (1994) de, ilk anıların daha çok olumsuz anılardan olduğunu bulmuştur. Peterson ve ark. (2005) da, ilk anıların daha çok nötr anılardan olduğunu, katılımcının bir duygu belirtmesi istendiğinde de, bunların daha çok olumsuz duygular olduğunu bulmuştur. Bu bulgudan farklı olarak, Kihlstrom ve Harackiewicz (1982) çalışmalarında, katılımcıların en çok sıradan (nötr) olayları anlattığını, ikinci sırada da travmatik (olumsuz) anıların yer aldığını bulmuşlardır.

Ebeveyn de çocuk gibi, anısı ve anının yaşı konusunda yanılmış olabilir; ancak bu sınırlılık sadece bu araştırmaya değil, çocukluk amnezisini konu alan tüm araştırmalara özgü bir sınırlılıktır (Peterson ve ark., 2005).

İlk anı yaşının hangi yaşta değiştiiğinin daha spesifik olarak belirlenebilmesi amacıyla, bu çalışmaya yaş ortalaması 60 olan bir grup dahil edilebilir.

KAYNAKLAR

- Arkonaç, S. (1993). *Psikoloji: Zihin süreçleri bilimi*. İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım
- Atkinson, R. L., Atkinson, R. C., Smith, E. E., Bem, D. J., & Hoeksema, S. N. (1999). *Psikolojiye giriş*. (Y. Alogan, Çev.). Ankara: Arkadaş Yayınları. (Orijinal çalışma basım tarihi 1996.)
- Baymur, F. (1969). *Genel psikoloji*. İstanbul: İnkılap ve Aka Kitabevleri.
- Bee, H. & Boyd, D. (2009). *Çocuk gelişim psikolojisi*. (O. Gündüz, Çev.). İstanbul: Kaknüs Yayınları. (Orijinal çalışma basım tarihi 2007).
- Bruce, D., Wilcox-O'Hearn, A., Robinson, J. A., Phillips-Grant, K., Francis, L., & Smith, M. C. (2005). Fragment memories mark the end of childhood amnesia. *Memory & Cognition*, 33(4), 567-576.
- Budak, S. (2009). *Psikoloji sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Cleveland, E. S. & Reese, E. (2008). Children remember early childhood: Long-term recall across the offset of childhood amnesia. *Applied Cognitive Psychology*, 22(1), 127-142.
- Courage, M. L., & Cowan, N. (2009). *The development of memory in infancy and childhood*. Hove and New York: Psychology Press.
- Davis, P. J. (1999). Gender differences in autobiographical memory for childhood emotional experiences. *Journal of Personality Social Psychology*, 76(3), 498-510.
- Davis, N., Gross, J. & Hayne, H. (2008). Defining the boundary of childhood amnesia. *Memory*, 16(5), 465-474.
- DeHart, G. B., Sroufe, L. A. & Cooper, R. G. (2004). *Child development: Its nature and course*. (5. baskı). United States: McGraw Hill.
- Draaisma, D. (2007). *Bellek metaforları: Zihinle ilgili fikirlerin tarihi*. (G. Koca, Çev.). İstanbul: Metis Yayınları. (Orijinal çalışmanın basım tarihi 1995)

- Eacott, M.J. & Crawley, R. A. (1999). Childhood amnesia: On answering questions about very early life events. *Memory*, 7(3), 279-292.
- Fitzgerald, J. M. (1991). A developmental account of early childhood amnesia. *The Journal of Genetic Psychology*, 152 (2), 159-171.
- Fivush, R. (1994). Constructing narrative, emotion and self in parent-child conversation about the past. U. Neisser ve R. Fivush, (Ed.), *The remembering self: construction and accuracy in the self-narrative* içinde (136-157). New York: Cambridge University Press.
- Fivush, R. (1998). Gendered narratives: Elaboration, structure, and emotion in parent-child reminiscing across the preschool years. C. P. Thompson, D.J. Hermann, D. Bruce, J. D. Read, D. G. Payne ve M. P. Togli, (Ed.), *Autobiographical memory: Theoretical and applied perspectives* içinde(79-103). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates Inc.
- Fivush, R. & Schwarzmüller, A. (1998). Children remember childhood: Implications for childhood amnesia. *Applied Cognitive Psychology*, 12(5), 455-473.
- Fivush, R., Berlin, L., Sales, J. M., Mennuti-Washburn, J., & Cassidy, J. (2003). Functions of parent-child reminiscing about emotionally negative events. *Memory*, 11(2), 179-192.
- Fivush, R., Haden, C. A. & Reese, E. (2006). Elaborating on elaborations: Role of maternal reminiscing style in cognitive and socioeconomic development. *Child Development*, 77 (6), 1568-1588.
- Graf, P. & Schacter, D. L. (1985). Implicit and explicit memory for new associations in normal and amnesic subjects. *Journal of Experimental Psychology: Learning, Memory, and Cognition*, 11(3), 501-518.
- Howe, M. L. & Courage, M. L. (1993). On resolving the enigma of infantile amnesia. *Psychological Bulletin*, 113(2), 305-326.
- Jack, F. & Hayne, H. (2007). Eliciting adults' earliest memories: Does it matter how we ask the question? *Memory*, 15(6), 647-663.
- Jersild, A.T. (1976). *Çocuk psikolojisi*. (G. Günçe, Çev.). Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları. (Orijinal çalışma basım tarihi 1968.)
- Kihlstrom, J. F. & Harackiewicz, J. M. (1982). The earliest recollection: A new survey. *Journal of Personality*, 50(2), 134-148.
- Koptagel, G. (1982). *Tıpsal psikoloji- tıpta davranış bilimleri*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Yayınları.

- MacDonald, S., Uesilina, K. & Hayne, H. (2000). Cross-cultural and gender differences in childhood amnesia. *Memory*, 8(6), 365-376.
- McAdams, D. P. (2001). The psychology of life stories. *Review of General Psychology*, 5(2), 100-122.
- Morris, C. G. (2002). *Psikolojiyi anlamak*. (H. B. Ayvaşık ve M. Sayıl, Çev.). Ankara, Türk Psikologlar Derneği Yayınları. (Orijinal çalışma basım tarihi 1996).
- Mullen, M. K., (1994). Earliest recollections of childhood: A demographic analysis. *Cognition*, 52(1), 55-79.
- Murachver, T., Pipe, M. E., Gordon, R., Owens, J. L. & Fivush, R. (1996). Do, show, and tell: Children's event memories acquired through direct experience, observation, and stories. *Child Development*, 67(6), 3029-3044.
- Nelson, K. (1993). The psychological and social origins of autobiographical memory. *Psychological Science*, 4(1), 7-14.
- Nelson, K., & Fivush, R. (2004). The emergence of autobiographical memory: A social cultural developmental theory. *Psychological Review*, 111(2), 486-511.
- Onur, B. (2006) *Gelişim Psikolojisi: Yetişkinlik, yaşlılık, ölüm*. Ankara: İmge Kitabevi
- Özarpınar, Y. (2009). *Hafıza*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Özcan, M. (2011). Girdinin tanımlanma ve anlama dönüşme süreci. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21, 274-298.
- Parkin, A. J. (1997). *Memory and amnesia*. (2. baskı). Oxford: Blackwell.
- Peterson, C., Grant, V. & Boland, L. (2005) Childhood amnesia in children and adolescents: Their earliest memories. *Memory*, 13(6), 622-637.
- Peterson, C., Smorti, A., & Tani, F. (2008). Parental influences on earliest memories. *Memory*, 16(6), 569-578.
- Peterson, C., Wang, Q. & Hou, Y. (2009). When I was little: Childhood recollections in Chinese and European Canadian grade school children. *Child Development*, 80(2), 506-518.
- Powell, M. B. & Thomson, D.M. (1996). Children's memory of an occurrence of a repeated event: Effects of age, repetition, and retention interval across three question types. *Child Development*, 67(5), 1988-2004.

- Reese, E. & Fivush, R. (1993). Parental styles of talking about the past. *Developmental Psychology*, 29(3), 596-606.
- Reese, E., Haden, C. & Fivush, R. (1996). Mothers, fathers, daughters, sons: Gender differences in reminiscing. *Research on Language and Social Interaction*, 29(1), 27-56.
- Reese, E. & Newcombe, R. (2007). Training mothers in elaborative reminiscing enhances children's autobiographical memory and narrative. *Child Development*, 78(4), 1153-1170.
- Rubin, D.C. (2000). The distribution of early childhood memories. *Memory*, 8(4), 265-269.
- Rubin, D. C. & Kozin, M. (1984). Vivid memories. *Cognition*, 16(1), 81-95.
- Sandström, C. I. (1971). *Çocuk ve gençlik psikolojisi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları
- Schacter, D.L. (2010). *Belleğin izinde: Beyin, zihin ve geçmiş*. (E. Özgül, Çev.) İstanbul: Yapı Kredi Yayınları. (Orijinal çalışmanın basım tarihi 1996).
- Schneider, W., & Pressley, M. (1997). *Memory development between two and twenty*. (2. baskı) Mahwah, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Publishers.
- Senemoğlu, N. (2004). *Gelişim öğrenme ve öğretim: Kuramdan uygulamaya* (10. baskı). Ankara: Gazi Kitabevi.
- Solso, R.L, Maclin, M. K. & Maclin, O. H. (2007). *Bilişsel psikoloji*. İstanbul: Kitabevi.
- Taş, A. Ç. & Tekcan, A. İ. (revizyonda). Accessing early childhood memories.
- Terry, S. C. (2011). Öğrenme ve bellekte bireysel farklılıklar (B. Cangöz, Çev.) *Öğrenme & bellek: Temel ilkeler, süreçler ve işlemler* (1. baskı) içinde (611-661). Ankara: Anı Yayıncılık. (Orijinal çalışmanın basım tarihi 2008).
- Tessler, M. & Nelson, K. (1994). Making memories: The influence of joint encoding on later recall by young children. *Consciousness & Cognition*, 3(3), 307-326.
- Topçu, N. (2003). *Psikoloji*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Tulving, E. (1972). Episodic and semantic memory. E.Tulving & W. Donaldson (Ed.), *Organization of memory* içinde (381-402). New York: Academic Press.

- Usher, J.A. & Neisser, U. (1993). Childhood amnesia and the beginnings of memory for four life events. *Journal of Experimental Psychology: General*, 122(2), 155-165.
- Wang, Q. (2003). Infantile amnesia reconsidered: A cross-cultural analysis. *Memory*, 11(1), 65-80.
- Wang, Q. (2004). The emergence of cultural self-constructs: autobiographical memory and self-description in European American and Chinese children. *Developmental Psychology*, 40(1), 3-15.
- Wang, Q., Peterson, C. & Hou, Y. (2010). Children dating childhood memories. *Memory*, 18 (7), 754-762.
- West, T. A., & Bauer, P. J. (1999). Assumptions of infantile amnesia: Are there differences between early and later memories? *Memory*, 7(3), 257-278.
- Wetzler, S. E. & Sweeney, J. A. (1986). Childhood amnesia: An empirical demonstration. D.C. Rubin (Ed.), *Autobiographical Memory* içinde (191-201). Cambridge: Cambridge University Press.

EKLER

EK A

AİLE BİLGİ ve ONAY FORMU

Değerli katılımcı,

T.C. Maltepe Üniversitesi Gelişim Psikolojisi Yüksek Lisans Programı kapsamında Doç. Dr. İlyas Göz'ün danışmanlığında Psk. Dan. Mihriban Demircan tarafından yürütülen “Anı Sahibinin Yaşı Çocukluk Amnezisinin Sınırlarını Etkiler mi?” adlı tez çalışmasına katkıda bulunduğunuz için teşekkür ederiz.

Bu araştırmanın amacı, anı yaşının, anı sahibinin yaşına göre (çocuk, yetişkin, yaşlı) değişip değişmeyeceğini araştırmaktır.

Bu amaçla yaşları 11-13 arasında değişen 40 çocuk, 40-45 yaş arasındaki 40 yetişkin ve 65 ve üstü yaştaki 40 yaşlı katılımcıdan, hatırlayabildikleri en eski hatıralarını yazmalarını istenecektir.

Bu çalışmaya katılmayı kabul etmeniz durumunda, ekteki öğrenci bilgi formunu doldurmanızı istirham ediyoruz. Bu durumda öğrenciye de iki sayfalık anı formu verilecektir. Formun ilk sayfasında katılımcının hatırladığı ilk anısı hakkında detaylı bilgi, ikinci sayfada ilk anı yaşını belirlemek üzere sorular ve bilgilerin güvenilirliğini ölçmeye yarayan bir çizelge bulunacaktır. Öğrenci formları doldurduktan sonra, ebeveyne telefon edilerek bilgilerin doğruluğu teyit edilecektir.

Bu çalışmada gizlilik ilkesi esas olduğu için vermiş olduğunuz bilgiler ve kimlik bilgileriniz hiçbir şekilde üçüncü şahıslarla paylaşılmayacaktır; eğer çalışmaya gönüllü olarak katılmak isterseniz bir sonraki sayfada yer alan formu imzalamanızı istirham ediyoruz.

Bir bilimsel araştırmaya vermiş olduğunuz destek için şimdiden teşekkür ediyoruz. Araştırmaya katılmadan önce, araştırma ile ilgili sorularınız olursa, araştırmacıya ulaşabileceğiniz iletişim bilgileri:

Psk. Dan. Mihriban DEMİRCAN: e-posta: demircan_mihriban@hotmail.com

Telefon: 0536 711 70 54

Doç. Dr. İlyas GÖZ: e-posta: ilyasg@maltepe.edu.tr

Telefon: 0216 626 10 50 / 2246

VELİNİN BEYANI

T.C. Maltepe Üniversitesi Gelişim Psikolojisi Yüksek Lisans Programı kapsamında Doç. Dr. İlyas Göz danışmanlığında Psk. Dan. Mihriban Demircan tarafından yapılacak olan çalışmaya, velisi olduğum çocuğumun katılmasını kabul ediyorum.

Öğrencinin adı-soyadı:

Telefon:

Velinin adı-soyadı:

İmza

Tarih:

ÖNEMLİ NOT: Ad ve soyadınız araştırmamız için önemli değildir ve araştırma verilerinde kullanılmayacaktır.

BİLGİ FORMU

Tarih:

Katılımcının:

1. Adı soyadı: _____
2. Doğum tarihi (gün ay yıl): _____
3. Cinsiyet: Kadın Erkek
4. Kardeş sayısı: _____
5. Kaçınıcı çocuk: _____
6. Psikiyatrik tedavi:

a. Geçmişte

1. Psikiyatrik tedavi görmüştür.

- i. En son ne zaman? _____
- ii. Hangi sebeple? _____
- iii. Kullandığı ilaçların adları: _____

2. Psikiyatrik tedavi görmemiştir.

b. Halen

1. Psikiyatrik tedavi görmektedir.

- i. Ne zamandan beri? _____
- ii. Hangi sebeple? _____
- iii. Kullandığı ilaçların adları: _____

2. Psikiyatrik tedavi görmemektedir.

Hatırlayabildiğiniz **ilk anınızı** aşağıdaki boş alana yazar mısınız?

DİKKAT! Aşağıya yazacağınız anınızı gerçekten yaşamış olmanız gerekiyor. Yani aile üyelerinizin veya başkalarının size anlattıkları olaylar olmamalıdır; ayrıca, fotoğraflardan hatırladıklarınız da olmamalıdır. Kendinizin yaşamış olduğu ve hatırlayabildiğiniz ilk anınız olmalıdır. Anınızı yazarken hatırlayabildiğiniz bütün ayrıntıları yazın.

Bir önceki sayfada anlattığınız **ilk anınızı yaşarken kaç yaşındaydınız?**

Yıl ve ay olarak yazınız (Örneğin, **3 yıl 5 aylık idim** veya **tam üç yaşındaydım** gibi)

.....

Tam tarihini hatırlıyor musunuz?

.....

Mevsimini hatırlıyor musunuz?

.....

Bir bayrama veya yılbaşına veya doğum günü gibi özel bir güne yakın mıydı?

.....

Yukarıda belirtmiş olduğunuz yaşın ve tarihin doğruluğundan ne kadar eminsiniz?

Aşağıdaki seçeneklerden hangisini uygun buluyorsanız, onun altında gördüğünüz boş kareye çarpı işareti koyarak belirtiniz.

1 Olayın tarihinden hiç emin değilim.	2 Tarihin doğru olduğunu düşünüyorum ama tam olarak güvenemiyorum.	3 Tarihin doğru olduğundan eminim.	4 Tarihin doğru olduğundan kesin olarak eminim.

ÖZGEÇMİŞ

2006 yılında Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Bölümü, Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Anabilim Dalı'ndan mezun oldu. Aynı sene, İstanbul Özel Çamlıca Kalem Eğitim Kurumları'nda Psikolojik Danışman olarak göreve başladı. 2009 yılında Maltepe Üniversitesi Gelişim Psikolojisi tezli yüksek lisans programına başladı.

Lisans öğrenimi boyunca, çeşitli özel ve resmi okullarda stajyer olarak çalıştı.

Halen Özel Çamlıca Kalem Eğitim Kurumlarında Psikolojik Danışmanlık görevini sürdürmekte olup, bellek, bilişsel gelişim ve öğrenme psikolojisi konularına ilgi duymaktadır.

Mihriban DEMİRCAN